

Inklusion i Rødovre Kommunes skoler

Handleplan til udvikling af inkluderende læringsmiljøer

Indholdsfortegnelse

Forord: Hvorfor inklusion? Samfundsmæssige og pædagogiske bevæggrunde	4
1. Handleplanens baggrund, formål og målgrupper	6
2. Status over inklusionsfremmende indsatser i Rødovre Kommunes skoler	8
3. Handleplanens mål	10
4. Målene ét for ét	11
4.1 Et fælles værdigrundlag for inklusionsbegrebet (mål A).....	11
4.2 Kompetencecentre på alle skoler (mål B).....	13
4.3 Pædagogiske centre (mål C-G).....	19
4.4 Tidlig læseindsats (mål H).....	25
5. Ledelse af inklusion i Rødovre Kommunes skoler	27
6. Referencer	30

Bilag 1. Handleplanens aktører

Bilag 2. Inklusionsfremmende indsatser i Rødovre Kommunes skoler

Bilag 3. Forventninger til skolerne

Bilag 4. Handleplanen i skemaform

Forord:

Hvorfor inklusion? Samfundsmæssige og pædagogiske bevæggrunde

Ifølge Nationalt Videncenter for Inklusion og Eksklusion (2011) kan inklusion opfattes som dels en samfundsmæssig vision og dels som en pædagogisk handleforskrift. Denne handleplan beskæftiger sig med inklusion i forhold til pædagogisk praksis i Rødovre Kommunes skoler.

De senere år er inklusionsbegrebet kommet på dagsordenen i forhold til udvikling af folkeskolen. Det sker efter en årrække, hvor skolens normalitetsbegreb er blevet indsnævret, og tendensen har været, at flere og flere børn er blevet ekskluderet fra folkeskolen til specialiserede tilbud for børn med særlige behov (Alenkær 2011a). Opfattelsen har været, at hjælp til børn med særlige behov bedst gives ved at tage barnet ud af klassens fællesskaber for at tilbyde specialundervisning i særlige fællesskaber. Almindeligvis uden at fokusere på hvorledes den almene undervisning kunne understøtte de børn (ibid). Ifølge blandt andre studieleder på CBS, Camilla Sløk (2011a), viser erfaringerne, at der er en øget risiko for, at børn, som har modtaget undervisning i et specialiseret tilbud, senere i livet bliver ekskluderet fra samfundets fællesskaber end børn, som er blevet mødt af relevante læringstilbud i folkeskolen.

Med Salamancaerklæringen fra 1994¹ kom der fokus på 'den rummelige skole' og derved, at der bør stiles imod at tilbyde klasse- og læringsfællesskaber inden for almenklasserne, som tilgodeser børn i særlige behov/situationer. Men ifølge blandt andre autoriseret psykolog og Ph.D. Rasmus Alenkær (2011a) forholder man sig, når man taler om rummelighed, mere til, *hvor* eleven er, end *hvad* han får ud af at være der. Rummelighedsbegrebet taler sig ind i, at der er "normale" og "specielle" elever. Så selvom en skole rummer alle elever, kan den være ekskluderende, fordi nogle elever kan fratages deres deltagelsesret ved ikke at få tilbudt læringsaktiviteter, som tager udgangspunkt i den enkeltes særlige evner, kompetencer og udviklingsmuligheder.

Modsat dette er der ikke noget "normalt" og "specielt", når vi taler inklusion. Alle mennesker opfattes som unikke individer, og i princippet er ingen derfor mere normale eller specielle end andre – alle er unikke! Nogle elever er dog mere indsatskrævende end andre, da de har en kognitiv, emo-

---

¹ Se Salamancaerklæringen på World Wide Web: <http://pub.uvm.dk/1997/salamanca.pdf>

tionel eller social profil, som får den betydning, at der må en mere omfattende indsats til. Inklusion handler dog ikke om ”specielle” elever, men i højere grad om *udvikling af skolens praksis og kultur* (inspireret af blandt andre Alenkær 2011a).

Ifølge Sløk m.fl. er der fire hovedargumenter for udvikling af skolens kultur i retning af en mere inkluderende praksis. Det første argument er det *økonomiske*, og det handler om, at det er for dyrt at sende eleverne ud til specialtilbud i forhold til, hvad det giver børnene. Det andet argument er det *politiske*. Det handler om, som berørt ovenfor, at det er vanskeligt at blive inkluderet i samfundet, når man først har været segregeret til specialtilbud. Det kan dels have som konsekvens, at de segregerede børn mistes som ”gode samfundsborgere” og derudover, at de tilbageværende børn ikke lærer at indgå i relationer med børn, der er anderledes end dem selv. Det tredje argument er det *pædagogiske*, og i det ligger, at det er muligt at inkludere flere børn, hvis de pædagogiske principper ændres. Det betyder, vi må opfatte, at barnet er *i* vanskeligheder frem for, at barnet *har* vanskeligheder, hvorved fokus flyttes fra barnet til de pædagogiske kontekster, som barnet indgår i. Sløks sidste argument for inklusion i skolen er det *etiske*. Det handler om, at eksklusion er en konsekvens af, at normalitetsbegrebet er blevet for snævert, og at flere børn kan og bør inkluderes i den danske folkeskole (Sløk m.fl. 2011).

Rødovre skolers praksis ønskes udviklet i et systemteoretisk perspektiv, hvor fokus er på at udvikle de miljøer, som eleverne er en del af. I handleplanen foreslås pædagogiske tiltag og forslag til kulturændringer til understøttelse af det pædagogiske arbejde mod en mere inkluderende praksis.

Handleplanen er bygget således op: Først redegøres for handleplanens baggrund og formål, og der gøres status over allerede igangværende inklusionsfremmende tiltag i Rødovre Kommune. Derefter opridses handleplanens mål kort, hvorefter målene ét for ét behandles med en uddybende beskrivelse. Pointerne listes i et skema i bilag 4. Til sidst gives inspiration til skoleledelserne i forhold til ledelsen af inklusionsprocesserne.

1. Handleplanens baggrund, formål og målgrupper

Projektet er forankret hos skolechefen i samarbejde med specialundervisningsudvalget og skoleudviklingsudvalget. Incitamenterne for handleplanen er beskrevet i notatet: ”Forslag til ny tildelingsmodel og struktur på specialundervisningsområdet” (sagsnr. 214), som er vedtaget i Kommunalbestyrelsen den 19.06.12. Dette notat er blevet til på baggrund af et udvalgsarbejde, som har haft til formål at udarbejde en ny tildelingsmodel og en revision af Rødovre Kommunes specialundervisningstilbud. Udvalget bestod af skolechefen, PPRs psykologfaglige leder, to skoleledere og to økonomikonsulenter. På baggrund af udvalgsarbejdet blev det konkluderet, at der er behov for:

- at ressourcerne til specialundervisningen omfordes efter en decentral model. Det giver større fleksibilitet for skolerne og kan underbygge mulighederne for inklusion.
- at eksisterende specialundervisningstilbud i Rødovre Kommune omdefineres således, at de i højere grad bliver støttende for den ønskede proces og fungerer som sikkerhedsnet for den enkelte elev.

Formålene er:

- at implementere en ny økonomisk tildelingsmodel til understøttelse af mindre eksklusion af elever til specialundervisningstilbud uden for elevernes almindelige klasser.
- at de eksisterende specialundervisningstilbud i Rødovre Kommune omdefineres således, at de i højere grad bliver støttende for den ønskede proces og fungerer som sikkerhedsnet for den enkelte elev.
- at intentionerne om inklusion i ”Vejledning om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand” efterleves (vejledning nr. 4 af 21.01.08).
- at intentionerne om inklusion af elever med særlige behov i den almene undervisning i ”Bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand” med virkning fra skoleåret 2012-13 efterleves.
- at efterleve intentionerne om, at de lokale skoletilbud sikrer, at børn med særlige behov og forudsætninger indgår som ligeværdig del af fællesskabet, og at de får mulighed for at udvikle sig i overensstemmelse med deres forudsætninger, behov og potentiale (jf. Rødovre Kommunes overordnede Børne- og Ungepolitik 2008).

I handleplanen foreslås:

- Et fælles værdigrundlag omkring inklusionsbegrebet.
- Hvordan specialtilbuddene kan rette sig imod almenmiljøet - primært igennem udvikling af kompetencecentre, pædagogiske centre og tidlig læseindsats.
- Pædagogiske og didaktiske opmærksomhedspunkter i udviklingen af inkluderende læringsmiljøer. I handleplanen gives spæde ideer, som herefter videreudvikles lokalt på skolerne.
- Hvordan skoleledelserne kan fokusere i forhold til inklusionsprocesserne.

Handleplanens henvender sig direkte til:

- Ledere og medarbejdere på skoler og SFOer/SFKer i såvel almen- som specialområdet.
- Fagpersoner i Pædagogisk Udviklingscenter (PUC), SSP og Børne- og Familieafdelingen (BØFA).

Ud over disse grupper berører handleplanen:

- Elever i kommunens skoler.
- Forældre til børn i kommunens skoler, særligt medlemmer af skolebestyrelser.

I bilag 1 kan ses, hvem der haft indflydelse på handleplanens tilblivelse.

2. Status over inklusionsfremmende indsatser i Rødovre Kommunes skoler

I Rødovre Kommune er der de seneste år sat flere inklusionsfremmende tiltag i værk på skoleområdet, og de mest markante af disse listes nedenfor. De nye indsatser, som præsenteres i denne handleplan, skal ses i sammenhæng med disse allerede eksisterende indsatser.

- *Begyndende kompetencecentre:* Skolerne er i gang med en udvikling af deres kompetencecentre og specialundervisningstilbud til kompetencestøtte både til den samlede klasse, den enkelte lærer og den enkelte elev. Dette er understøttet af arbejdet med LTU-modellen. Der tilbydes familieklasser og AKT-støtte på de almene skoler. AKT-støtte tilbydes også på specialskolen Skovmoseskolen. Der bygges videre på ideen om kompetencecentre med indsatser foreslået i afsn. 4.2. Læs mere i bilag 2.
- *LTU-modellen:* Dette er et systemisk analyse- og handleværktøj udviklet på Pædagogisk Udviklingscenter (PUC). Værktøjet kan effektivt hjælpe lærere og pædagoger med at skabe Læring, Trivsel og Udvikling (LTU) hos børn i lærings- og trivselsmæssige vanskeligheder. Læs mere i bilag 2.
- *Handleplaner:* Der er skrevet og ved at blive implementeret kommunale handleplaner på og for følgende områder: IT (Skolen altid online), tosprogede børn og unge samt læsning og skrivning. De har alle til hensigt, foruden at understøtte et fagområde, også at have fokus på inkluderende praksis. Læs mere i bilag 2.
- *FUEL – skoleudvikling i overbygningen:* I skoleåret 2012-13 er der igangsat et omfattende udviklingsarbejde i overbygningen på kommunens skoler. I dette er der fokus på: faglighed, fællesskaber, udvikling, undervisningsdifferentiering, ejerskab, elevinddragelse, læring og læringsfællesskaber. Læs mere i bilag 2.

- *PPR-strategiplan*: Pædagogisk Psykologisk Rådgivning arbejder tværfagligt på at understøtte udvikling af inkluderende læringsmiljøer. Dette blandt andet via visioner om tidlige og foregribende indsatser, som begynder via konsultativt arbejde. Læs mere i bilag 2.
- *SSP-samarbejde*: SSP arbejder for at fremme trivsel blandt børn og unge. Dette både forebyggende og indgribende i forhold til at mindske risikoadfærd, kriminalitet og misbrug. SSP har også fokus på at understøtte udviklingen af læringsmiljøer/gruppetynamik, der ikke ekskluderer. Læs mere i bilag 2.

3. Handleplanens mål

På baggrund af udvalgets arbejde (jf. afsn. 1) er følgende mål formuleret:

- A. Der arbejdes som udgangspunkt efter et fælles kommunalt besluttet værdigrundlag for inklusionsbegrebet (start august 2013).
Dette mål behandles i afsn. 4.1.
- B. Der etableres generelle kompetencecentre på alle skoler (start august 2013), og der udarbejdes vejledende funktionsbeskrivelser for medarbejdere/ressourcepersoner i kompetencecentrene.
Dette mål behandles i afsn. 4.2.
- C. Det etableres et Pædagogisk Center for dysleksi (ordblindhed) (start august 2013).
Dette mål behandles i afsn. 4.3.
- D. Der etableres et Pædagogisk Center for ADHD (start august 2014).
Dette mål behandles i afsn. 4.3.
- E. Der etableres et Pædagogisk Center for generelle indlæringsvanskeligheder (start august 2014).
Dette mål behandles i afsn. 4.3.
- F. Der etableres et Pædagogisk Center for autismspektrumforstyrrelser (start august 2014).
Dette mål behandles i afsn. 4.3.
- G. Der etableres et Pædagogisk Center for specialpædagogik (start august 2014).
Dette mål behandles i afsn. 4.3.
- H. Der iværksættes en systematisk tidlig læseindsats på skolerne (start august 2013).
Dette mål behandles i afsn. 4.4.
- I. Der etableres relevante kompetenceudviklingsaktiviteter, der styrker og understøtter arbejdet med udviklingen af inkluderende læringsmiljøer, for lærere og pædagoger i de pædagogiske centre og for personalet i kompetencecentrene.
Dette mål behandles i afsn. 4.1-4.4 under 'Medarbejdernes kompetenceudvikling'.

4. Målene ét for ét

Nedenfor behandles handleplanens mål ét for ét. De vigtigste pointer er opsummeret i et skema i bilag 4.

4.1 Et fælles værdigrundlag for inklusionsbegrebet (mål A)

Skolerne skal arbejde lokalt med at udvikle handleplaner for deres inklusionsindsatser. På denne måde respekteres den enkelte skoles muligheder. Men overordnet er der valgt et fælleskommunalt værdigrundlag for inklusion med det formål at give skolerne en ramme at arbejde indenfor. Den kommunale definition af begrebet inklusion er lånt af Rasmus Alenkær:

”Inklusion er den dynamiske og vedvarende proces, hvori skolen øger mulighederne for tilstedeværelse, oplevelse af fællesskab, aktiv deltagelse og højt læringsmæssigt udbytte for alle elever. I denne proces tages der særligt hensyn til de elever, som er i faregruppen for marginalisering, eksklusion og lavt fagligt udbytte.”

(Alenkær 2011a:25)

I tråd med den systemteoretiske forståelse lægger denne definition vægt på, at inklusion er en vedvarende proces, at skolen (ikke barnet) har muligheder for at ændre betingelserne, og at inklusion handler om den enkeltes oplevelse kombineret med fællesskabet. Derved er der opmærksomhed på, at inklusionen ikke bare skal være kvantitativ, dvs. koncentrere sig om *hvor* barnet går i skole, som man i høj grad forholder sig til i rummelighedsbegrebet (jf. forordet). Derimod må inklusionen være kvalitativ, hvorved forstås, at netop barnets oplevelse af fællesskab, deltagelse og læringsmæssigt udbytte er i fokus. Dette gælder alle børn uanset funktionsniveau — om de har svært ved at lære, om de er højt begavede, eller om de er i sociale vanskeligheder.

Med udgangspunkt i denne definition af inklusion ønskes i Rødovre Kommune – når vi taler om at inkludere børn i almenskolen – også at have et særligt fokus på *ikke at ekskludere* børn. I det ligger der en forventning om, at alle børn som udgangspunkt befinder sig i almensystemet, og at opgaven er at tilbyde dem betingelser, som betyder, at de kan trives, udvikles og lære dér. Skolens kulturændring har dermed fokus på, at læringsmiljøer både skal være inkluderende og ikke-ekskluderende. Begrebet *læringsmiljø* signalerer, at man forholder sig både til eleven og alt det, der omgiver eleven (inspireret af Alenkær 2011b). Dette til gavn for både den enkelte elev som

alle elever.

Forslag til indikatorer på inkluderende praksis

- Skolernes medarbejdere benytter de tilbud, som er vedtaget i skolens handleplan for inkluderende praksis.
- Skolerne udvikler og beskriver egne indikatorer for inkluderende praksisformer i forhold til skolens handleplan.

Se bilag 3 for forventninger til skolerne vedrørende det fælles værdigrundlag.

4.2 Kompetencecentre på alle skoler (mål B)

Der opbygges kompetencecentre på alle skoler. I dette afsnit beskrives formålet med kompetencecentre, og deres medarbejdere præsenteres. Derefter gennemgås kompetencecentrenes organisering og indsats typer. Til sidst listes indikatorer, der kan være på en inkluderende praksis.

Formål med kompetencecentre

Formålet med kompetencecentre er at yde bistand til skolernes personale med henblik på den fortløbende udvikling af inkluderende læringsmiljøer. Herunder indgår i høj grad en vejledende funktion i forhold til skolernes ledelser. Kompetencecentre skal yde bistand i forhold til undervisnings-/læringsdifferentiering, alle former for støtteforanstaltninger (f.eks. eneundervisning, holdundervisning og støtte i klassen), AKT (herunder familieklassen) samt tosprogede elever med henblik på, at flest muligt elever kan forblive på egen skole og lære, trives og udvikles dér. Konkret hvilke tilbud, kompetencecentret udbyder, besluttet af den enkelte skole og kan variere fra skole til skole. Det er dog besluttet, at alle skoler skal have en plan for tidlig læseindsats (se afsn. 4.4), samt at de, der er i læsevanskeligheder, støttes med it-rygsæk. Desuden at alle skoler skal tilbyde familieklasser. Kompetencecentrenes indsatser bør i høj grad være af forebyggende og foregribende karakter.

Kompetencecentrenes medarbejdere

Overordnet kan man sige, at kompetencecentrenes medarbejdere er ansatte på skolen, som har en særlig ressourcefunktion i forhold til at arbejde med udviklingen af inkluderende læringsmiljøer. Dette både på det faglige og det sociale område. Funktionerne kan for eksempel være: læsevejledning, testning, AKT-støtte, LTU-analyse, familieklasse tilbud og tilbud til børn med dansk som andetsprog. Konkret hvilke medarbejdere, der er tilknyttet den enkelte skoles kompetencecenter, afgøres af den enkelte skole. Alle medarbejdere i kompetencecentre har en stor faglig viden og erfaring. Der foregår en vejledning fra centrene til skolens personale for at kvalificere den specialiserede viden, der tilgodeser børnenes behov.

Kompetencecentrenes organisering

På nedenstående model er kompetencecentrenes organisering indtegnet. Efter modellen beskrives formålene med de enkelte mødetyper.

Vejledende struktur for møder i kompetencecentre

Kompetencecentrets overordnede planlægningsmøde

Kompetencecentret holder minimum to gange om året et planlægningsmøde for kompetencecentrets nøglemedarbejdere med deltagelse af skolens ledelse og PPR. Her evalueres, drøftes og planlægges den overordnede organisering af kompetencecentrets struktur, tilbud, indsatser og ressourcer (timer/medarbejdere).

Andre planlægningsmøder

Ud over de overordnede planlægningsmøder afholdes, i det omfang der er behov for det, planlægningsmøder for AKT-indsats, støtteindsats og tosprogsindsats, hvor indsatsen evalueres og justeres. Det er den enkelte skole, der afgør, hvilke typer planlægningsmøder der er behov for, samt hvor ofte de skal afholdes.

Konsultative kompetencecenter-møder (KK-møder)

På alle skoler bør det være muligt, at pædagog-/lærerteam kan møde frem til en konsultativ samtale med kompetencecentrets nøglepersoner, ledelse og PPR (samme deltagerkreds som til lokalisering bortset fra rådgiver og sundhedsplejerske). Dette konsultative møde er hidtil blevet kaldt specialteammøde på mange skoler. På disse møder kan lærer/pædagogteam få sparring til at arbejde videre med de udfordringer, i forhold til skabelse af inkluderende læringsmiljøer, de er løbet ind i. Det forventes, at der udarbejdet en LTU-analyse, og at der er handlet og evalueret på baggrund af denne. Der kan også gives støtte til en kvalificering af LTU-analysen og det efterfølgende arbejde hermed.

På mødet kan KK-teamet give gode råd/vejlede, foreslå nye indsatser eller selv byde ind med indsatser (se nedenfor). KK-møderne kan for eksempel have samme frekvens som lokalisering, dvs. en time hver anden uge. Lærer/pædagogteams henvender sig inden til ledelsen, der tager stilling til, om problematikken skal drøftes på KK-møde eller på lokaliseringsmøde.

Kompetencecentrenes indsatser

Kompetencecentrenes indsatser retter sig mod tre niveauer:

- *Niveau 1: Indsatser målrettet alle skolens elever.* Handler om at ændre skolens kultur ved at fremme generel struktur og rammesætning. Dvs. en organisationsudvikling hvori skoleledelsens funktion er essentiel.
- *Niveau 2: Indsatser målrettet klasser eller årgange.* Der arbejdes med elever og lærere. Med læringsmiljø, fællesskaber, dynamikker, relationer mm.
- *Niveau 3: Indsatser målrettet enkelte elever.* Arbejdet tager udgangspunkt i, at en elev er i vanskeligheder/er marginaliseret.

(Bl.a. inspireret af Christian Warming 2011)

Kompetencecentre har til opgave at yde bistand via følgende tre indsatstyper: Forebyggende, foregribende og indgribende. Kompetencecentre bør lægge vægt på, at indsatserne i høj grad bliver forebyggende og foregribende. Dette fordi inkluderende læringsmiljøer bedst udvikles, hvis en problematik opdages og handles på, inden problemet har vokset sig stort. De tre indsatstyper forklares nedenfor:

Forebyggende indsatser

Indsatser som retter sig imod at udvikle den pædagogiske praksis, inden den viser sig problematisk men i retninger, som fremmer mulighed for mangfoldighed. Det kan være indsatser rettet mod alle skolens elever (skolen som organisation), klasser/grupper og enkelte elever (jf. de tre niveauer ovenfor).

Eksempler på denne type af indsatser kan være: Vejledning til lærere ift. at udvikle læringsfremmende miljøer, f.eks. i klasserums/læringsledelse, cooperative learning, PALS, observation og feedback forløb hos hinanden og IT som middel til mangfoldige læringsmuligheder. Af forebyggende indsatser kan også tænkes inspirationsarrangementer og vejledning af skolens personale ift. særlige problematikker som angst, tilknytningsforstyrrelse, indlæringsvanskeligheder, ADHD, autisme mm. Og mere generelt om f.eks. forældresamarbejde, børns generelle udvikling, kognition, emotioner og relationer.

Foregribende indsatser

Indsatser som retter sig imod, når noget er ved at udvikle sig i en bekymrende retning. Når lærere fornemmer, at de har vanskeligt ved at skabe læringstilbud, som rammer elevernes kompetence- og udviklingsniveau, og de derfor oplever en potentiel fare for eksklusion. Det kan være indsatser rettet mod alle skolens elever (skolen som organisation), klasser/grupper og enkelte elever (jf. de tre niveauer ovenfor).

Eksempler på denne type af indsatser kan være: Supervision, støtte ift. refleksion over praksis (f.eks. via LTU-analyse, observations- og feedbackforløb, aktionslæringsforløb mm.). Desuden for eksempel AKT-indsatser på gruppeplan og familieklasetilbud på individniveau, kurser i vredeshåndtering samt tidlig læseindsats.

Indgribende indsatser

Indsatser som retter sig imod, når noget er bekymrende, og når personalet ikke oplever sig i stand til at handle på det. Det kan for eksempel være, hvis en eller flere elever er ekskluderet fra/i læringsmiljøet. Indsatserne kan være rettet mod alle skolens elever (skolen som organisation), klasser/grupper og enkelte elever (jf. de tre niveauer ovenfor).

Eksempel på indsatser på organisationsniveau kan være kompetencecentrets sparring ift. klassedannelser, ringetider mm. På gruppe- og individniveau kan f.eks. tænkes AKT-forløb, familieklasesforløb, elev/forældresamtaler med psykolog, kurser i vredeshåndtering samt vejledning og støtte til lærerne i at ændre den pædagogiske praksis for den enkelte, så den bedst møder elevens læringsudviklings- og trivselsbehov (evt. via LTU-analyse, aktionslæringsforløb, observations- og feedbackforløb). Indgribende indsatser kan også være 1:1 undervisning og undervisning på små hold (f.eks. tidlig læseindsats).

Medarbejdernes kompetenceudvikling

For at understøtte implementeringen af handleplanen tilbydes et kommunalt kompetenceudviklingsforløb for ressourcelærere og -pædagoger i kompetencecentre og pædagogiske centre med start i august 2013. I 2013-14 har processen til formål at udvikle medarbejdernes kompetencer i forhold til følgende fokuspunkter:

1. At understøtte og skærpe ressourcepersonernes position som *vejledere* i forhold til den fortløbende udvikling af inkluderende læringsmiljøer.
2. Fortløbende at udvikle *samhørighed* og *samarbejde* imellem ressourcepersonerne og deres forskellige fagligheder – dvs. at udvikle kulturen i kompetencecentre.
3. At understøtte og skærpe ressourcepersonernes viden om særlige *handicapter/vanskeligheder* samt at skærpe deres viden om *handlemuligheder* i klasserummet i forhold til at tilbyde børn i disse vanskeligheder bedst mulige betingelser for at lære, trives og udvikles.

Hvert år evalueres og planlægges, hvilken kompetenceudvikling der skal til for bedst at understøtte implementeringen af handleplanen.

Forslag til indikatorer på inkluderende praksis

- Skolernes kompetencecentre støtter lærere, elever og forældre i at flere elever end tidligere deltager i almenundervisningen.
- Når elever får tilbudt en form for specialundervisning, arbejdes altid med udvikling af klassens læringsmiljø, kvalificering af relationskompetencer, teamsamarbejde og forældresamarbejde.
- Kompetencecentre tilbyder i høj grad indsatser på foregribende og forebyggende niveau, og disse efterspørges af skolernes personale. Personalet henvender sig til kompetencecentre, når en bekymring/problematik ”ulmer”.
- Skolernes personale henvender sig til kompetencecentret ikke bare om sparring på individniveau men også om sparring på klasse- og årgangsniveau.
- Kompetencecentret udvikler tilbud til gavn for alle elever på skolen.
- Kompetencecentrets medarbejdere anvender hinandens fagligheder i et tæt samarbejde omkring de enkelte opgaver.
- Skolerne udvikler og beskriver egne indikatorer for kompetencecentrenes inkluderende praksisformer.

Se bilag 3 for forventninger til skolerne i forhold til udviklingen af kompetencecentre.

4.3 Pædagogiske centre (mål C-G)

Gruppeordningerne og specialklasserækkerne i kommunens skoler står overfor en forandringsproces. I dette afsnit beskrives det, hvordan de tænkes forandret til mere vejledende centre, som arbejder på tværs af kommunens skoler. Først præsenteres de forskellige centre. Derefter redegøres for centrenes indsatser samt kompetenceudvikling. Til sidst listes indikatorer på inkluderende praksis.

I alle centrenes navne er der fokus på begrebet *pædagogik*. Meningen er at lægge vægt på, at det primært er udvikling af *pædagogikken*, der er essentiel, når vi interesserer os for inkluderende læringsmiljøer. Dette med ønsket om at udvikle det bedst mulige læringstilbud for det enkelte barn.

I afsnittene om de enkelte centre findes ikke en beskrivelse af diagnose-forståelser, fordi vi ikke ønsker at lægge os fast på én forståelse frem for en anden. Børne- og ungdomspsykiater Søren Hertz mener, man skal opfatte diagnoser som øjebliksbilleder, og dette kan være vigtigt at holde sig for øje, når man ønsker at have fokus på barnets udviklingsmuligheder (Hertz 2012). Vi skal ikke negligere de vanskeligheder, som barnet er i grundet dets handicap, men som Hertz argumenterer for, skal vi huske at kigge ved siden af og få øje på, hvor der ikke er problemer. Derved kan vi skabe nye øjebliksbilleder (ibid.). Ved ikke at lægge os fast på en definition af diagnoser ønsker vi, at det enkelte barn bliver mødt med nysgerrighed både i forhold til de vanskeligheder, det er i og for de ressourcer og potentialer, det har. Derved rykkes interessen for diagnoser imod en større interesse for barnets funktionsniveau og udviklingsmuligheder.

Pædagogisk Center for dysleksi

Ordblindeskolen på Tinderhøj Skole omdefineres fra august 2013 til Pædagogisk Center for dysleksi.

Hidtil har målgruppen været børn med dysleksi samt børn i svære læse- og skrivevanskeligheder, men fra august 2013 består målgruppen alene af elever med dysleksi. Pædagogisk Center for dysleksi skal dels rumme egentlig undervisning på små hold fra 4. klasse og stå for en overordnet vejledning af de øvrige skoler, hvor der opbygges ekspertise i dysleksi til specialundervisning, testing og til vejledning af lærerne i læsning. Elever i Pædagogisk Center for dysleksi kan tilbydes undervisning i centret på små hold i primært boglige fag.

Det må forudses, at der med tiden vil være flere elever med dysleksi i almenmiljøet på Tinderhøj

Skole, da de modtager en del undervisning i Pædagogisk Center for dysleksi og en del i almenmiljøet. Tinderhøj Skole må derfor særligt forberede sig på at gøre tiltag for at kunne tilbyde børn med dysleksi relevante læringsmuligheder.

Pædagogisk Center for ADHD

Gruppeordningerne for børn med ADHD på Islev Skole udvikles fra august 2014 til et Pædagogisk Center for ADHD.

Pædagogisk Center for ADHD samarbejder med alle skoler i Rødovre Kommune. I begyndelsen vil centret tilbyde undervisning til elever fra 0. til 5. klasse. På sigt ønskes det, at undervisningen i centret primært vil være for elever fra 0. til 3. klasse, da fokus lægges på, at eleverne inkluderes i almenkolen så tidligt som muligt. Dog må det forventes, at nogle elever efter 3. klasse også på sigt skal modtage undervisning i centret. Eleverne enkeltintegreres² i almenkolen med støtte fra centret, hvor der skal være særlig ekspertise. Centret er tænkt som et sted, hvor eleverne med ADHD kan modtage en del af deres undervisning. Ligeledes kan eleverne finde ro i centret i frikvarterer. Pædagogisk Center for ADHD fungerer også som en aktiv og synlig medspiller i skolerens læringsmiljøer. Det vil sige, at centrets medarbejdere udforsker og støtter op om at skabe mulighed for læring, trivsel og udvikling for børnene med ADHD i skolernes klasser via et samarbejde med lærere og pædagoger i almenkolen.

Det må forudses, at der med tiden vil være flere elever med ADHD i almenmiljøet på Islev Skole, da nogle vil modtage en del undervisning i Pædagogisk Center for ADHD og en del i almenmiljøet. Islev Skole må derfor særligt forberede sig på at gøre tiltag for at kunne tilbyde børn med ADHD relevante læringsmuligheder.

Pædagogisk Center for generelle indlæringsvanskeligheder

Specialklasserækken på Hendriksholm Skole udvikles til Pædagogisk Center for generelle indlæringsvanskeligheder fra august 2014. Specialklassen på Valhøj Skole flyttes til Hendriksholm Skole.

---

² Begrebet enkeltintegration må, efterhånden som de pædagogiske centre og kompetencecentre udvikles, også udvikles til at betyde, at de voksne, som skal arbejde med de læringsmiljøer, som børnene er en del af, får en særlig støtte/vejledning.

Formålet med centret er, at flere elever med generelle indlæringsvanskeligheder kan inkluderes i almenklasser. Centrets medarbejdere fungerer som aktive og synlige medspillere i skolernes læringsmiljøer. Det vil sige, at centrets medarbejdere udforsker og støtter op om at skabe mulighed for læring, trivsel og udvikling for børn med generelle indlæringsvanskeligheder i skolernes klasser via en vejledning af personalet i almenkolen. Klasserne på Hendriksholm Skole fortsætter dog som hidtil for børn, som vurderes at have behov for et helt specielt tilrettelagt undervisningstilbud.

Det må forudses, at der med tiden vil være flere elever med generelle indlæringsvanskeligheder i almenmiljøet på Hendriksholm Skole, da nogle vil modtage en del undervisning i Pædagogisk Center for generelle indlæringsvanskeligheder og en del i almenmiljøet. Hendriksholm Skole må derfor særligt forberede sig på at gøre tiltag for at kunne tilbyde børn med generelle indlæringsvanskeligheder relevante læringsmuligheder.

Pædagogisk Center for autismespektrumforstyrrelser

Gruppeordningerne på Valhøj Skole udvikles fra august 2014 til et Pædagogisk Center for autismespektrumforstyrrelser.

Det vurderes, at svagt og moderat fungerende børn med autisme bør have deres skoletilbud i specialklasser sammen med andre børn med autisme (se f.eks. Psykiatrifonden 2010), og derfor udbygges klasserækken på Valhøj Skole med en ny klasse cirka hvert andet år (efter behov). Normalt- og højtbegavede børn med autismespektrumforstyrrelser går i skole i almenmiljøet. Centrets medarbejdere fungerer som aktive og synlige medspillere i skolernes læringsmiljøer. Det vil sige, at centrets medarbejdere udforsker og støtter op om at skabe mulighed for læring, trivsel og udvikling for børn med autismespektrumforstyrrelser i skolernes klasser via samarbejde med og vejledning af personalet i almenkolen.

Det må forudses, at der med tiden vil være flere elever med autismespektrumforstyrrelser i almenmiljøet på Valhøj Skole, da nogle vil modtage en del undervisning i Pædagogisk Center for autismespektrumforstyrrelser og en del i almenmiljøet. Valhøj Skole må derfor især forberede sig på at gøre tiltag for at kunne tilbyde børn med autismespektrumforstyrrelser relevante læringsmuligheder.

Pædagogisk Center for specialpædagogik

De to specialinstitutioner Skovmoseskolen og Fritidstilbuddet ved Espelunden skal fortsat fungere som specialskole og specialfritidstilbud. Desuden får institutionerne funktion som et Pædagogisk Center for specialpædagogik fra august 2014. Institutionerne besidder en lang række kompetencer inden for specialpædagogik, målnedbrydning, målfastsættelse og handleplaner mm. De to institutioner ses derfor som et potentielt stærkt center med erfaringer, som de øvrige skoler kan trække på.

Institutionerne modtager børn og tilbyder undervisning som hidtil, da karakteren af børnenes handicap er således, at det ikke vurderes relevant at drøfte placering i almenskolen. Desuden sker de fleste visitationer ved skolestart. Derfor opretholdes visitationer til specialskoler af et centralt visitationsudvalg.

Det vurderes, at det vil være relevant for personalet at deltage i dele af den kommunale kompetenceudviklingsproces, som tilbydes de øvrige pædagogiske centre.

De pædagogiske centres indsatser

Generelt tilbydes der sparring i forhold til de elementer, som forskning tyder på kan skabe inkluderende læringsmiljøer. De er: klasse-/læringsledelse, relationskompetence, didaktik og forældreperspektivet (blandt andre Tetler 2011, Tetler og Molbæk 2011). Centrene tilbyder støtte og indsatser på to niveauer:

1. Forebyggende og generel viden til skolernes personale om handicapter og pædagogik, som kan fremme lærings-, trivsels- og udviklingsmulighederne for børnene. Ruster lærere og pædagoger til at tilrettelægge undervisningen under hensyntagen til, at elever i de forskellige udfordringer skal opleve sig inkluderet i almenmiljøet.
2. Konkret til elever i en af handicapterne, deres forældre og fagpersoner omkring eleven. Der er her fokus på, hvad det enkelte barn har behov for, og hvordan miljøet indrettes i forhold til elevens behov.

I forhold til punkt 2 ovenfor kan lærere, elever og forældre få støtte og sparring i forhold til, hvilket læringstilbud det enkelte barn er i. Der kan tænkes følgende former for tilbud:

1. Børn som udelukkende eller primært modtager undervisning i almenmiljøet.
2. Børn som udelukkende eller primært modtager undervisning i et pædagogisk center.

3. Børn som er i en ”fleksibel” ordning, dvs. modtager undervisning både i en almenklasse og i et pædagogisk center.

Hvad enten børn er i tilbud 1, 2 eller 3 ovenfor har centrene fokus på kommunikation med de forskellige kontekster, som barnet er en del af. Støtte og sparring fra centrene kan bestå i:

- Vejledning i forståelsen af barnets kompetencer og udfordringer - samt didaktiske muligheder som kan fremme barnets læring, trivsel og udvikling. Centrets medarbejdere kan eventuelt deltage i undervisning som gæst for senere sparring.
- At støtte almenskolens lærere og pædagoger til at skabe nye ideer og refleksion over egen praksis med henblik på at udvikle læringsmiljøer, hvor mangfoldighed anvendes som en styrke.
- I det pædagogiske center udvikles læringstilbud, som stiler mod at klæde børn på til at skulle inkluderes i almenskolen. Dette sker i samarbejde med almenskolens lærere og pædagoger og i dialog med eleverne og disses forældre.
- ”Brobygningsforløb” med fokus på at understøtte elevens muligheder og udfordringer gennem dialog og videndeling: Inden eleven inkluderes i almenmiljøet, på vej ind i almenmiljøet, når eleven er i almenmiljøet. Hvad er det vigtigt at tage højde for? Hvem skal inddrages og hvornår?

De almene kompetencecentre (jf. afsn. 4.2) kan søge støtte i de pædagogiske centre i forhold til de tre niveauer: Forebyggende, foregribende og indgribende (jf. afsn. 4.2).

Kompetenceudvikling for medarbejdere i de pædagogiske centre

Kompetenceudviklingsforløbet for medarbejdere i de pædagogiske centre tænkes begyndt i august 2013. Tanken er, at der over de næste tre til fem år sker en kompetenceudvikling for alle medarbejdere i de pædagogiske centre. Der vil undervejs i processen hele tiden følges op på, hvordan indholdet kan tilgodese implementeringen af handleplanen. I skoleårene 2014-16 foreslås det, at de pædagogiske centres medarbejdere deltager i det lokale kompetencecenters kompetenceudviklingsforløb.

For skoleåret 2013-14 foreslås et kompetenceudviklingsforløb, som har fokus på at udvikle medarbejdernes kompetencer i forhold til følgende:

- At understøtte og skærpe positionen som *vejleder* i forhold til den fortløbende udvikling af inkluderende læringsmiljøer.

- At udvikle *samhørighed* og *samarbejde* imellem medarbejderne i de enkelte pædagogiske centre – dvs. at udvikle de pædagogiske centres kultur. Der arbejdes derfor lokalt på de enkelte skoler med at udvikle det enkelte center.

Forslag til indikatorer på inkluderende praksis

- Færre og færre børn modtager undervisning i Pædagogisk Center for ADHD og i Pædagogisk Center for generelle indlæringsvanskeligheder.
- Flere og flere elever går i skole i almenskolen, lærer, trives og udvikles dér. Dette kan ses via elevernes aktive deltagelse og engagement i de læringstilbud, de deltager i.
- Flere og flere børn, forældre og personaler søger støtte fra alle centrene til gavn for børn i almenmiljøet.
- Centrene bliver efterspurgt af alle kommunens skoler og tager ud på skolerne for at sparre, vejlede, sætte gang i tiltag, følge op på tiltag mm.
- Skolerne udvikler og beskriver selv indikatorer på det pædagogiske centers inkluderende praksisformer.

Se bilag 3 for forventninger til skolerne vedrørende udvikling af de pædagogiske centre.

4.4 Tidlig læseindsats (mål H)

Fra august 2013 iværksættes der en tidlig og systematisk læseindsats i indskolingen på kommunens skoler. En god læsekompetence er essentiel i mange faglige aktiviteter i skolen og i livet generelt, og det vurderes derfor, at et særligt fokus på læsning er vigtigt for deltagelsesmuligheder senere i livet.

De primære formål med den tidlige læseindsats er:

- at opdage og afdække de læsevanskeligheder, som nogle børn er i, senest i indskolingen
- at tilbyde børnene en intensiv indsats i indskolingen

Den tidlige indsats har ifølge forskning ved Kirsten Vangebo stor betydning for børns udvikling af læsekompetence (Professionshøjskolen UCC 2010).

Indsatser i forhold til tidlig læseindsats

Den tidlige læseindsats bør på alle kommunens skoler bestå af følgende:

1. En løbende evaluering
2. En tidlig læsehjælp

Ad 1) Allerede i begyndelsen af børnehaveklassen laver børnehaveklasselederen en sprogscreening af eleverne, hvor man blandt andet ser på sproglige forudsætninger for læsning. På baggrund af denne screening afholdes en klassekonference med deltagelse af børnehaveklasseleder, skoleleder, tale-hørelærer samt ressource lærere. Konferencen ser specielt på elever med bekymrende resultater, som kan føre til, at eleverne kommer i læse- og skrivevanskeligheder. Der laves en handplan for disse elever. Nogle elever vil tale-hørelæreren undervise, andre skal der laves en handplan for i samarbejde med ressource lærerne. Det er så ressource lærernes opgave, gennem skoleforløbet, at holde øje med disse elevers fremgang.

Det er vigtigt med en løbende evaluering af alle elevers læseudvikling. Læseudviklingen kan eventuelt følges med LUS (Læse Udviklings Skemaet). En sådan LUS-ning vil kunne finde sted 3 – 4 gange i løbet af et skoleår allerede fra børnehaveklassen.

En anden måde at følge læseudviklingen er gennem de obligatoriske læseprøver OS 64 i 1. klasse, OS 120 i 2. klasse samt SL 60 i 3. klasse samt de nationale test i læsning i 2., 4., 6. og 8. klasse. Det er vigtigt, at resultaterne bruges konstruktivt, og de skal således inddrages i klassens årlige læse- og skrivekonference.

Ad 2) I efterårssemestret i 1. klasse vurderes det, hvilke elever der kan profitere af et intensivt forløb af ca. 20 ugers varighed i tidlig læsehjælp, som skal løbe af stablen i forårssemestret. Tidlig læsehjælp er et undervisningsprogram, der tilbyder intensiv, individuel undervisning til de børn, der ikke umiddelbart er kommet i gang med læsetilgængelsen i forbindelse med den almindelige klasseundervisning. Formen er 20 minutters daglig eneundervisning. I programmet arbejdes der på at forbedre elevernes læse-skrive-kompetencer, og det er samtidig vigtigt, at børnene udvikler hensigtsmæssige læsestrategier, så de bliver selvhjulpne. Når undervisning i en klasse kombineres med tidlig læsehjælp, viser resultater, at 94-96% af en årgang i 1. klasse kan blive læsere (Professionshøjskolen UCC 2010).

En forebyggende indsats kan være at introducere programmet CD-ord for alle elever senest i 1. klasse. Programmet støtter læse- og skriveudviklingen ved at læse tekster højt og ved at komme med ordforslag undervejs i skrivningen. Pointen er, at alle elever på et tidligt tidspunkt kan få positive oplevelser på egen hånd via IT, og at elever i vanskeligheder kan få støtte, så de kan være med på lige fod med de øvrige elever. Til børn i læse-skrivevanskeligheder kan Det Digitale Penalhus udleveres fra 2. klasse.

Forslag til indikatorer på inkluderende praksis

- Børn, som har modtaget 20 ugers forløb med tidlig læsehjælp, klarer læsetests bedre end tidligere elever i 1. klasse, som ikke har modtaget dette tilbud. Dette giver eleverne bedre muligheder for at leve op til de faglige forventninger i alle fag.
- Skolerne udvikler og beskriver egne indikatorer på, hvordan den tidlige læseindsats kan virke inkluderende.

Se bilag 3 for forventninger til skolerne vedrørende tidlig læseindsats.

5. Ledelse af inklusion i Rødovre Kommunes skoler

Implementeringen af handleplanen forudsætter tydelig ledelse af inklusionsprocesserne. For at øge mulighederne for samordning og koordinering af arbejdet i de pædagogiske centre og i kompetencecentre kræves en særlig ledelsesmæssig bevågenhed. I den forbindelse sættes der særligt fokus på et ledelsesmæssigt samarbejde imellem almenområdet og specialområdet. Inklusionsprocesserne kræver også ledelse af det almindelige arbejde i klasserne, og en tydelig ledelse af inklusionsprocesserne kan skabe fællesskab om opgaven i medarbejdergruppen.

Som nævnt i forordet er der ifølge Camilla Sløk fire hovedargumenter for udviklingen af skolens kultur imod en mere inkluderende praksis. Argumenterne er:

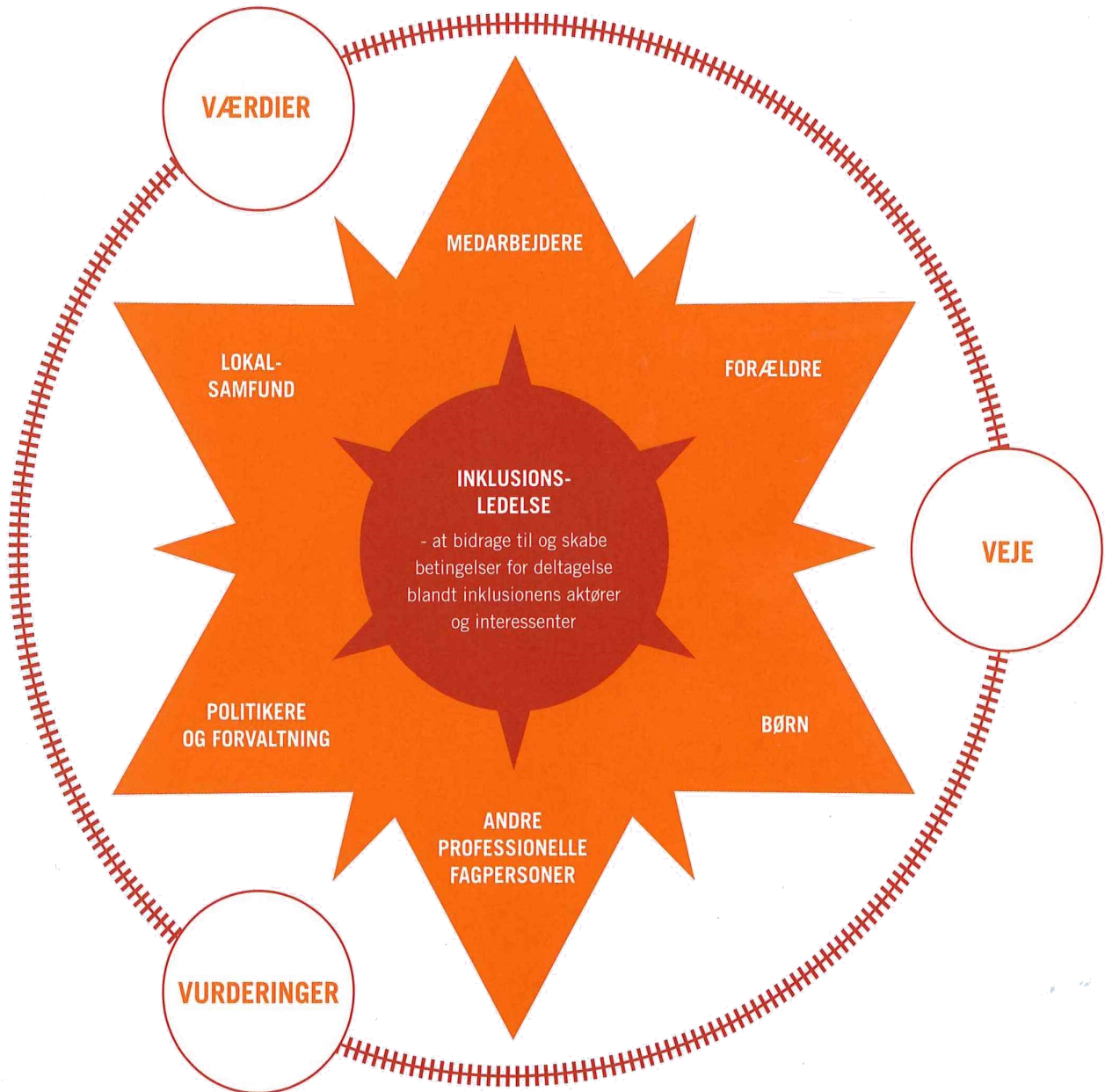
- Det økonomiske, det politiske, det pædagogiske og det etiske.

Det er disse argumenter, som oftest er på spil i kommunikationen om inklusion, og det er dem, som ledelsesbeslutninger defineres i forhold til (Sløk m.fl. 2011). I handleplanen argumenteres for, at inklusion handler om kulturændringer, om sprog, tænkning og praksis. Det er vigtigt, at lederne, som en del af den overordnede ledelse af inklusionsarbejdet, er opmærksomme på dette. Det vil sige, at ledelsen hele tiden må være opmærksom på, hvordan der tales og tænkes om inklusion på skolen. For igennem sproget skaber vi sammen skolens praksis og kultur. I dette arbejde er det vigtigt, at ledelsen betoner følgende argumenter:

- Det pædagogiske (det er muligt at inkludere flere elever, hvis den pædagogiske praksis ændres).
- Det etiske (normalitetsbegrebet er blevet for snævert, og alle har ret til at være en del af fællesskabet).

Nationalt Videncenter for Inklusion og Eksklusion har i samarbejde med Skolelederforeningen udarbejdet en vejledning til skolelederne om forskellige ledelsesområder og -dimensioner, som lederne bør have fokus på, når de leder inklusionsprocesserne. Disse er afbildet i figuren nedenfor.

Inklusionskompasset

Kilde: NVIE 2013. www.skolelederforeningen.org/images/media/nye_tiltag/ledelsesvarktoj/18729_inklusionsvejledning_pjece_.pdf

Der er i figuren fokus på følgende ledelsesdimensioner:

1. Værdier (etikken)
2. Veje (metoderne)
3. Vurderinger (indikatorerne)

Ad 1) *Værdier* handler om at skabe et fælles værdigrundlag for, hvad inklusion er på ”vores skole”. Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning (2013) lægger vægt på, at skolers værdigrundlag for inklusion foregår i en bottom-up proces, hvor skolens interessenter inddrages, men hvor skolelederen tydeligt styrer processen. Inklusion i skolerne kan opfattes som en overordnet værdi i sig selv, som handler om, hvordan det bør være at gå i skole (NVIE 2013).

Ad 2) *Vej*e handler om bevidst at vælge metoder, som man vil afprøve og satse på i forhold til at nå mål og værdier i forhold til inklusion. Dette under hensyntagen til deltagernes forudsætninger og den pædagogiske kontekst (NVIE 2013).

Ad 3) *Vurderinger* handler om at opstille indikatorer for, om man er på vej imod den ønskede udvikling, der er sat som mål. Herudfra kan ledelsen vurdere, om der skal ændres på vejen (NVIE 2013).

I figuren ses også seks ledelsesområder, som ledelsen bør sætte retning for og medinddrage i inklusionsprocessen. De skal opfattes både som interessenter og ressourcer i inklusionsprocessen. De er:

- Medarbejdere
- Forældre
- Børn
- Andre professionelle fagpersoner
- Politikere og forvaltning
- Lokalsamfund

NVIE (2013) anbefaler, at de seks områder hver især får ledelsesmæssigt fokus over tid.

Se bilag 3 for forventninger til skoleledelserne.

6. Referencer

Alenkær, R. (2011a). Prolog: Zonen for nærmeste inklusionsudvikling. I Alenkær, R. (red.). *Den inkluderende skole i praksis*. Frydenlund

Alenkær, R. (2011b). Prolog - inklusion og teori i praksis. I Alenkær, R. (red.). *Den inkluderende skole i et ledelsesperspektiv*. Frydenlund

Alenkær, R. (2011c). Projektledelse i den inkluderende skole – eksemplificeret med InKA-projektet. I Alenkær, R. (red.). *Den inkluderende skole i et ledelsesperspektiv*. Frydenlund

Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning (2013). *Viden om inklusion*. Aarhus Universitet

Hertz, S. (2012). *Diagnoser er ikke forklaringer*. Kronik i Berlingske den 15.01.12.
www.b.dk/kronikker/diagnoser-er-ikke-forklaringer

Ministeriet for Børn og Undervisning (2008). *Vejledning om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand*

Ministeriet for Børn og Undervisning (2012). *Bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand*

Nationalt Videncenter for Inklusion og Eksklusion, NVIE (2011). *Man skal handle før mælken bli'r sur! Forskningsrapport vedr. en undersøgelse af den professionelle indsats betydning for inklusion i KRYDS feltet mellem særlige og almene behov*.

Nationalt Videncenter for Inklusion og Eksklusion, NVIE (2013). *Inklusion i Folkeskolen 2013. Vejledning til skoleledelsen*.

www.skolelederforeningen.org/images/Media/Nye_tiltag/ledelsesvarktoj/18729_Inklusionsvejledning_Pjece_.pdf

Profesionshøjskolen UCC (2010). *Ny forskning: Tidlig indsats giver bedre læsefærdigheder*.
www.ucc.dk/omucc/aktuelt/nyheder/38778.html

Psykiastrifonden (2010). *Fakta om autisme og Aspergers syndrom*.

www.psykiastrifonden.dk/forside/Psykiske+sygdomme/Autisme+%7c+Aspergers+syndrom

Rødovre kommune, Børne- og Kultur Forvaltningen (2008). *Overordnet Børne- og Ungepolitik – det skal være godt at være barn og ung i Rødovre Kommune*

Sløk, C. (2011). *Ledelse af inklusion*.

www.cbs.dk/files/cbs.dk/skoleledelse_og_inklusion_250811.pdf

Sløk, C., Balle, K., Carlsen, M. H. og Hulgård Larsen, N. E. (2011). *Hvad skal barnet hedde? Rapport om ledelse af inklusion.*

www.skolelederne.dgweb.dk/multimedia/Ledelse_af_inklusion_v._2.pdf

Tetler, S. (2011). Inkluderende specialpædagogik - som konstruktiv selvmodsigelse. I: *Specialpædagogik*, nr. 2.

Tetler, S. og Molbæk, M. (2011). Klasseledelse med fokus på inklusion og undervisningsdifferentiering.

www.viauc.dk/projekter/4svar/Nyheder/Documents/Dialogseminar%205.december%202011/4-10_workshop_klasseledelse_5%2012.pdf

Warming, C. (2011). Den pædagogiske stifinder – AKT-medarbejderens rolle i den inkluderende skole. I Alenkær, R. (red.). *Den inkluderende skole i praksis*. Frydenlund

Bilag 1. Handleplanens aktører

”Enhver forandring og forbedring begynder og slutter med den pædagog, lærer, underviser eller leder, der fører forandringen ud i livet sammen med børnene og deres forældre.”

Sådan står der i folderen ”Velkommen til Ny Nordisk Skole”, s. 5.³ Implementeringen af handleplanen sker først, når skolerne begynder at arbejde lokalt med målsætningerne. Kulturudviklingen imod en mere inkluderende praksis sker derfor efter, handleplanen er skrevet.

Handleplanen er skrevet med indflydelse fra følgende aktører:

- Handleplanens arbejdsgruppe, tre medarbejdere fra PUC: En proceskonsulent, en udviklingskonsulent for læring og trivsel for elever med særlige behov og en pædagogisk psykologisk rådgiver. Arbejdsgruppen har været ansvarlig for udarbejdelsen af handleplanen.
- Netværk for Inklusion. To lærere fra hver folkeskole i kommunen har mødtes otte gange i skoleåret 2012-13. Lærerne har særlige erfaringer inden for området. Har bidraget med perspektiver i forhold til inklusionsbegrebet, kompetencecentre mm.
- Skoleledere i almenområdet. Sidder i Specialundervisningsudvalget og i Skoleudviklingsudvalget. Har haft beslutningskompetence i forhold til handleplanens udformning.
- Ledere/afdelingsledere af gruppeordninger, specialklasserækker og Ordblindeskolen (kommende pædagogiske centre). Er hørt på møder i skoleåret 2012-13.
- Fagpersoner fra Pædagogisk Udviklingscenter. Har diskuteret handleplanens perspektiver på to fælleskonferencer i skoleåret 2012-13.

---

³Se [http://nynordiskskole.dk/~media/NORDISK/Filer/PDF12/121015%20velkommen%20til%20ny%20nordisk%20skole%20version%202012.ashx](http://nynordiskskole.dk/~/media/NORDISK/Filer/PDF12/121015%20velkommen%20til%20ny%20nordisk%20skole%20version%20202012.ashx)

Bilag 2. Inklusionsfremmende indsatser i Rødovre Kommunes skoler

Uddybende i forhold til punkterne i afsnit 2:

Begyndende kompetencecentre

På nogle skoler fungerer allerede nu en organisering, hvor lærere/teams kan vælge at drøfte bekymringer omkring et barns læring, trivsel og udvikling i et lærings-/trivselsteam, som en foregribende indsats. Derefter kan bekymringerne eventuelt tages op på et special-/lokaliseringssteammøde, som en indgribende indsats, med indstilling til PPR eller BØFA.

Inden bekymringerne kan tages op i disse fora, skal teamet have udarbejdet en LTU-analyse (se nedenfor) med dertilhørende handleplan, som skal være afprøvet. Dette for at der er nogle erfaringer med et mere fokuseret læringstilbud at forholde sig til, inden der laves en omfattende og indgribende indsats.

Der tilbydes familieklasser i Rødovre Kommunes skoler i perioder af skoleåret, så der kan opnås en vis klassestørrelse til gavn for både børnene og forældrene samt bedst udnyttelse af de professionelle ressourcer. I familieklasser arbejder skole og hjem tæt sammen med det formål, at eleven skal trives i skolen. AKT-støtte (Adfærd, Kontakt og Trivsel) gives på alle skolerne dog med en markant forskel i lektioner pr. uge. Der er skoler, der helt tydeligt har udviklet på dette tilbud i tid og anvendelsesmulighed, så det anvendes forebyggende og foregribende i højere grad end indgribende.

Der har været etableret netværk på PUC for både familieklassernes lærere og AKT lærerne de seneste år til videndeling, støtte og udvikling af tilbuddet.

LTU-modellen

I 2009 blev det besluttet, at LTU-modellen skulle udbredes og anvendes som fælles pædagogisk værktøj for alle lærere og pædagoger på skoler og SFOer i Rødovre Kommune. Fra 2009 til 2012 har alle lærere og pædagoger i deres respektive team deltaget i et længere kompetenceforløb på PUC. Et sådan forløb bestod af 5 moduler af i alt 17 timers varighed.

En LTU-analyse foregår ved, at teamet omkring det barn, hvis adfærd man er bekymret for, systematisk arbejder frem efter LTU-modellen, hvor hovedformålet er at se på sammenhængene mellem læringsmiljø, relationer og den observerede adfærd, som man er bekymret for. Herigennem afdækker teamet, hvilke faktorer i relationer og læringsmiljø, som kan være opretholdende for den bekymrende adfærd, og på denne baggrund udarbejdes en handleplan, som teamet efterfølgende arbejder ud fra og følger op på med eventuelle justeringer til følge. Centralt for arbejdet med LTU-modellen er, at blikket flyttes fra ”det vanskelige barn” til ”barnet i vanskeligheder” med fokus på de sammenhænge, som den bekymrende adfærd opstår i og dermed med fokus på de pædagogiske handlemuligheder i forhold hertil.

IT-handleplan: Skolen altid online

Skolerne og PUC har gennem flere år arbejdet målrettet med at understøtte elever i læse- og skrivevanskeligheder ved hjælp af Det Digitale Penalhus⁴.

Målene for Det Digitale Penalhus er: at støtte elever i læse- og skrivevanskeligheder, så de kan blive i almenundervisningen; at udbrede kendskabet til programmet CD-ord, så det anvendes på lige fod med øvrige læse- skrivelæringsstrategier; at sætte ind med hjælpeforanstaltninger allerede efter 1. klasse for at undgå tab af selvværd; at elever med læse- og skrivevanskeligheder ikke længere skal udredes gennem PPR. Disse mål er med til at styrke udviklingen af inkluderende læringsmiljøer ved at styrke deltagelsesmulighederne i almenmiljøet for elever i læse- og skrivevanskeligheder.

Hvert forår indstiller læsevejledere og testlærere elever fra 1. klasse, som ud fra læsetests skønnes at kunne få gavn af Det Digitale Penalhus fra 2. klasse. På PUC udleveres disse i starten af hvert skoleår, hvorefter der følges op med kurser for lærere, forældre og elever. Dertil er der i løbet af skoleåret tre workshops for forældre og elever.

Foruden implementeringen af Det Digitale Penalhus er der, på det digitale område, lagt op til stor udvikling. Blandt andet fungerer dele af Tinderhøj Skole som forsøgsskole i forhold til brugen af tablets i undervisningen.

---

⁴Det Digitale Penalhus består af: PC med CD-ord, håndscanner, etui og hørebøffer.

IT-handleplanen:

www.puc.skoleintra.dk

Handleplan for tosprogede børn og unge

Visionen for årene 2011-14 er at skabe synlige resultater i forhold til følgende: At tosprogede elever klarer sig lige så godt som deres etniske danske kammerater, eksempelvis hvad angår afgangsprøverne, nationale test og læseprøver. Desuden at alle børn, unge og voksne med anden etnisk baggrund end dansk har mulighed for at indgå i respektfulde og ligeværdige relationer i mødet med skolen, og at de tosprogede drenge får en ungdomsuddannelse (2015 målene).

Handleplanen er dynamisk, vil løbende blive justeret, og nyt vil komme til. Én gang årligt bliver handleplanen opdateret. Arbejdet med handleplanen er løbende koordineret med Netværket for læsevejledere og testlærere, og denne handleplan støtter Læse- og skrivehandleplanen 2011-2014 med konkrete aktiviteter.

Målene i handleplanen er: At inddrage dansk som andetsprog som dimension i alle fag på alle år- gange og derved styrke tosprogede elevers faglige og sproglige udvikling; at alle tosprogede elever bliver sikre læsere ved, at de får den nødvendige undervisning i læsning, herunder lærer forskellige læsestrategier og udvikler læseforståelse; at sikre at der løbende følges op på tosprogede elevers dansk som andetsprogsfaglige udvikling; at udvikle skole-hjemsamarbejdet mhp. at gøre hele skolens virke så inkluderende som mulig i forhold til elever og forældre uanset etnicitet; at udvikle elever og læreres interkulturelle kompetence mhp. at gøre hele skolens virke så inkluderende som mulig i forhold til elever og forældre uanset etnicitet.

Implementeringen af handleplanens mål og indhold følges løbende af Skoleafdelingens Tosprogsudvalg (ledelsesudvalg), Netværk for dansk som andetsprog (lærerrepræsentanter) og ad hoc udvalg.

Handleplan for tosprogede børn og unge:

www.puc.skoleintra.dk

Læse- og skrivehandleplan

Rødovre Kommune har sat fokus på læsning og skrivning i alle fagene med en Læse – og skrivehandleplan, der angiver initiativer og handlinger for skoleledere og lærere, som kan være med til

at sikre det overordnede mål: At hæve elevernes læseniveau via særligt fokus på faglig læsning og skrivning i fagene. I skoleåret 2013-14 vil der være særligt fokus på indskolingen, materialer samt undervisningsmetoder. Læse- og skrivehandleplanen understøtter en fælles indsats på skolerne til gavn for læse- og skriveudviklingen i alle fagene.

Indsatserne i Læse- og skrivehandleplanen understøtter en inkluderende tænkning på især følgende måder: I skoleåret 2012-13 har lærerne i udskolingen deltaget i et kompetenceudviklingsforløb i forhold til at arbejde mere kvalificeret med faglig læsning i alle fag. Ved at have fokus på faglig læsning fremmes udviklingen af inkluderende læringsmiljøer, da styrkelsen af den enkelte elevs læsekompetencer har indvirkning på de deltagelsesmuligheder, som eleven har i fagene. Desuden afholdes og udvikles der læse- og skrivekonferencer på de enkelte skoler. Her sættes fokus på størst mulig læring for alle elever.

Der er fokus på udvikling og styrkelse af vejlederrollen, dels på netværksmøderne for læsevejledere og testlærere men også på temadag fælles for alle vejledere og ledere i Rødovre Kommune. Denne indsats er med til at støtte udviklingen af inkluderende læringsmiljøer ved, at vejledningen kvalificerer lærerne til at tilbyde eleverne aktiviteter, som møder den enkeltes kompetence- og udviklingspotentiale.

Læse- og skrivehandleplanen:
www.puc.skoleintra.dk

FUEL – skoleudvikling i overbygningen

De overordnede mål for udviklingen i overbygningen er: at elevernes generelle faglige niveau højes; at elevernes personlige og sociale kompetencer forøges; at en større del af de elever, der søger privatskole, fastholdes i folkeskolen; og at kommunen lever op til 95% målsætningen om Uddannelse til Alle.

Som særligt inklusionsfremmende indsatser under dette udviklingsarbejde har der i skoleåret 2012-13 blandt andet været inspirationsoplæg om undervisningsdifferentiering, herunder om læringsmål og prioritering af disse. Der bør fortsat sættes fokus på dette i skolerne. Der er endvidere etableret en ny kontaktlærerordning på alle skoler med fokus på en tættere lærer/elev-kontakt. Derudover har nogle skoler indført fleksible strukturer, der understøtter arbejdet med disse temaer,

og der arbejdes generelt med at udvikle de faglige fællesskaber på skolerne. Endelig er der generelt fokus på udviklingen af pædagogikken og didaktikken i overbygningen.

PPR-strategiplanen

Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR) i Rødovre Kommune har udviklet en strategiplan (2012) med fokus på at understøtte inkluderende læringsmiljøer via udvikling af alle børn og unges læring, trivsel og udvikling. PPR repræsenterer en række kompetencer, der er centrale for den udvikling. Medarbejderne er tværfagligt sammensat af følgende faggrupper: ergoterapeuter, fysioterapeuter, psykologer, pædagogisk psykologisk rådgiver, tale-hørelærere og udviklingskonsulent for elever med særlige behov.

Det er PPRs hensigt gennem tidlig indsats og forebyggende arbejde at fremme børns og familiers trivsel, udvikling og sundhed. Udgangspunktet er nærheds- og mindsteindgrebsprincippet, og derfor er det også målet, at flest mulige sager starter konsultativt.

PPR arbejder ud fra et systemteoretisk grundlag, der blandt andet bygger på følgende antagelser: Der findes mange forskellige virkeligheder, sproget skaber virkelighederne, vi skaber hinanden igennem kommunikation, intet kan forstås uafhængigt af konteksten, og ingen kan forandre sig i et negativt defineret felt.

På baggrund af antagelserne arbejder PPR i dagligdagen med fokus på følgende: Kontekstens betydning for en kvalificeret opgaveløsning, at anerkendelse, forstyrrelse og tid er forudsætninger for læring, at anerkende det individuelle perspektiv og relationernes betydning og at turde udfordre det samt at forholde sig kritisk og opmærksomt til egen forforståelse og professionelle rolle.

SSP-samarbejde

SSP arbejder konsultativt med udgangspunkt i at inkludere det enkelte barn/ung i normalforanstaltninger. SSP-samarbejdet har fokus på gruppedynamiske processer, videndeling, uddannelse, opkvalificering og sparring. SSP-samarbejdet har ligeledes fokus på at fremme kompetencer hos børn, unge, forældre samt det professionelle niveau. Der arbejdes ud fra at skabe bæredygtige fællesskaber gennem gruppedynamik både gennem forældresamarbejdet og fællesskabet i klassen.

SSP samarbejdet har, udover den proaktive indsats, også fokus på de fællesskaber, hvor gruppedynamikken ikke er hensigtsmæssig og derfor potentielt kan modarbejde trivsel og være ekskluderende. Altså en mere reaktiv indsats hvor målet stadig er at skabe læringsmiljøer/gruppedynamik, der ikke ekskluderer.

Den enkelte elevs virkelighed skabes i den kontekst, eleven færdes i. Derfor er inklusionstænkningen en kombination af den generelle proaktive indsats, der starter allerede inden elevens første skoledag, og som er en løbende proces med fokus på god gruppedynamik, forældresamarbejde, holdånd, fællesskab etc. Samt en reaktiv og specifik indsats som er målrettet de klasser, der, på trods af den generelle indsats, stadig har udfordringer i dagligdagen, og hvor elever og forældre oplever utryghed, høj frekvens af konflikter, fravær, uhensigtsmæssige grupperinger, udelukkelse etc.

Udover den gruppedynamiske tænkning, som SSP strategiplanen lægger op til, skal enkelt elever, der er i risikogruppen for marginalisering, eksklusion og har faglige udfordringer, naturligvis sideløbende understøttes med individuelle tiltag, der er tilpasset elevens forudsætninger.

Bilag 3. Forventninger til skolerne

Vedrørende et fælles værdigrundlag for inklusionsbegrebet

- Det fælles værdigrundlag for inklusionsbegrebet tydeliggøres for medarbejdere, elever og forældre i begyndelsen af skoleåret 2013-14.
- Der udfærdiges en lokal handleplan på hver skole for udviklingen af en inkluderende praksis. Skolernes interesser inddrages i denne proces. Denne ligger klar inden udgangen af skoleåret 2013-14. I handleplanen indgår en definition af, hvad inkluderende læringsmiljøer er, og hvordan skolen vil arbejde mod udvikling af inkluderende læringsmiljøer. Herunder også hvad det enkelte lærerteam kan gøre for at udvikle sin praksis (f.eks. anvende LTU, aktionslæring, CL, søge støtte i kompetencecenter/pædagogisk center mm.). Skolens interesser kender skolens værdigrundlag (for inspiration til skoleledelsen se afsn. 5).

Vedrørende udviklingen af kompetencecentre

Ved udgangen af skoleåret 2013-14 har de enkelte skoler:

- Oplyst skolens personale om kompetencecentret og dets tilbud.
- Lanceret deres kompetencecenters profil evt. i en pjece eller på en hjemmeside, herunder funktionsbeskrivelser for medarbejderne og beskrivelser af centrets indsats typer på de tre planer (forebyggende, foregribende og indgribende). Heri forholder skolerne sig også til indsats typer i forhold til forældre. Det bør prioriteres at tilbyde forebyggende og foregribende indsatser.
- Beskrevet deres kompetencecenters plan for mødetyper, formålene med mødetyperne og hvilke af kompetencecentrets medarbejdere, der deltager i de forskellige møder. Desuden gjort tydeligt hvordan samarbejdet med PPRs faggrupper foregår – i særdeleshed psykologens funktion i kompetencecentrene.

Vedrørende udvikling af de pædagogiske centre

Ved udgangen af skoleåret 2013-14 har de pædagogiske centre:

- Lanceret deres profil for eksempel i en pjece eller på en hjemmeside, herunder beskrivelser af centrets indsatsstyper og procedurer. Denne er også præsenteret for alle skolers personaler.
- Formuleret deres organisering og mødefora.
- Pædagogisk Center for dysleksi tilbyder undervisning fra 4. klasse og er begyndt at vejlede i almenmiljøet om specielle hjælpemidler mm. (som beskrevet i afsnittet ”Pædagogisk Center for dysleksi”).

Vedrørende tidlig læseindsats

Ved udgangen af skoleåret 2013-14 har skolerne:

- Beskrevet skolens kommende indsatser ift. løbende evaluering og tidlig læsehjælp for skoleåret 2014-15.
- Gennemført 20 ugers forløb med tidlig læsehjælp for de 1. classes elever, som skønnes at ville have gavn af det.

Vedrørende ledelse af inklusionsprocesserne⁵

Konkret anbefales det skoleledelserne at sætte sig grundigt ind i Sløks fire argumenter (Sløk m.fl. 2011) og NVIEs vejledning (NVIE 2013). Desuden at have fokus på følgende i ledelsen af inklusionsprocesserne:

- At skolen udvikler en handleplan for udviklingen af inkluderende læringsmiljøer, som især forholder sig til det etiske og det pædagogiske argument. Man kan begynde med at formulere, hvor skolen er, og hvad skolen har brug for i forhold til Sløks argumenter. Det kan tydeliggøre, hvor der skal tages fat, og hvor der er muligheder i den lokale kontekst.
- At skolen vælger nogle *veje* til at kunne efterleve værdigrundlaget og de kommunale forventninger, som er præsenteret i handleplanen. I den konkrete udvikling af skolens praksis foreslås processer á la Alenkærs InkA-projekt (beskrevet i Alenkær, 2011c). Essensen her er at eksperimentere med bedre løsningsforslag på allerede eksisterende opgaver. Dette foregår i

---

⁵ Forventningerne er skrevet under inspiration af Skolelederforeningens kommunikationsmagasin Plenum (nr. 1, 2013). Heri henvises blandt andre til NVIE 2013.

aktionslæringslignende processer, hvor skolens personale formulerer en problemstilling i forhold til at udvikle inkluderende praksis, formulerer nye handlemuligheder, afprøver dem og reflekterer over dem.⁶ Konsulenter fra PUC kan eventuelt yde processtøtte til dette.

- At skoleledelserne opstiller indikatorer for, hvordan man kan se, at man er på rette vej i forhold til de ønskede mål. Og at ledelsen undervejs i processen hele tiden *vurderer*, om vejene er de rette – om de skal ændres, hvordan, af hvem mm.
- At skoleledelserne laver en plan for, hvordan og hvornår de vil inddrage medarbejdere, forældre, børn, andre professionelle fagpersoner, politikere og forvaltning samt lokalsamfund i inklusionsprocessen.

---

⁶ Et eksempel på en problemstilling er: Hvordan kan vi forbedre overgangen mellem 0. klasse og 1. klasse? Målet er, at eleverne i højere grad skal opleve det trykt at være skolestarter og dermed at forbedre trivslen i indskolingen (Alenkær 2011c:49).

Bilag 4. Handleplanen i skemaform

Mål	Hvad indeholder målet?	Forventninger til skolerne	Indikatorer på inkluderende praksis	Ansvar og vurdering (og feedback)
Et fælles værdigrundlag for inklusionsbegrebet (mål A) Fra aug. 2013 Læs mere i afsn. 4.1	Den kommunale definition af inklusion er Rasmus Alenkærs Fokus på både inklusion og ikke-eksklusion Systemteoretisk fokus på læringsmiljøer	Den kommunalt bestemte ramme tydeliggøres for medarbejdere, elever og forældre i begyndelsen af skoleåret 2013-14 Inden udgangen af skoleåret 2013-14 formulerer skolerne deres lokale handleplan for inkluderende praksis	Skolens medarbejdere benytter tilbud i skolens handleplan for inkluderende praksis Skolerne udvikler og beskriver egne indikatorer for inkluderende praksisfor-mer i forhold til skolens handleplan	Skoleledelse
Kompetencecentre på alle skoler (mål B) Fra aug. 2013 Læs mere i afsn. 4.2	Medarbejdere: Ansatte med en særlig ressourcefunktion ift. at arbejde med udvikling af inkluderende læringsmiljøer Kompetencecentret organiseres ift. følgende møder: Overordnet planlægningsmøde, andre planlægningsmøder og KK-møder Indsatser og vejledning på forebyggende, foregribende og indgribende plan Indsatser og vejledning ift. alle skolens elever, klasser/årgange og enkelte elever Kommunal kompetenceudvikling fokuseres i 2013-14 omkring: Vejlederrollen, centres kultur og særlige handicaptyper/vanskeligheder	Ved udgangen af skoleåret 2013-14 har skolerne: Oplyst om kompetencecentrets profil + indsats typer og procedurer + medarbejdernes funktionsbeskrivelser Beskrevet lokal plan for mødetyper, formål og deltagende medarbejdere	Kompetencecentre giver støtte til at flere elever deltager i almenundervisningen Når elever får tilbudt specialundervisning, arbejdes som en del af dette med udvikling af miljøet omkring barnet Kompetencecentre tilbyder indsatser på foregribende og forebyggende niveau. Personale henvender sig for disse Personale henvender sig for sparring på klasse- og årgangsniveau Kompetencecentret udvikler tilbud til gavn for alle elever på skolen Kompetencecentret anvender hinandens fagligheder i tæt samarbejde Skolerne udvikler og beskriver egne indikatorer på inkluderende praksisfor-mer	Kompetencecentrenes organisation og indsatser: Skoleledelse Kommunal kompetenceudviklingsproces: Skoleledelse finder tid for medarbejdere, PUC kan evt. arrangere og afholde

Mål	Hvad indeholder målet?	Forventninger til skolerne	Indikatorer på inkluderende praksis	Ansvar og vurdering (og feedback)
<p>Pædagogisk Center for dysleksis (mål C)</p> <p>Fra aug. 2013</p> <p>Læs mere i afsn. 4.3</p>	<p>Ordblindeskolen ændres til Pædagogisk Center for dysleksis</p> <p>Centret tilbyder undervisning til elever fra 4. kl. med dysleksis</p> <p>Elever i svære læse-skriveudfordringer tilbydes støtte i almenmiljøet</p> <p>Tilbyder undervisning i primært boglige fag</p> <p>Vejleder personalet i almenmiljøet om dysleksis og pædagogik/didaktik</p> <p>Vejleder og støtter elever og forældre ift. skolegang i almenmiljøet</p> <p>Kompetenceudvikling fokuseres i 2013-14 omkring: Vejlederrollen og centreens kultur</p>	<p>Ved udgangen af skoleåret 2013-14 har centret:</p> <ul style="list-style-type: none"> Lanceret sin profil inklusiv indsats typer og procedurer Formuleret organisering og mødefora Tilbyder undervisning fra 4. kl. og er begyndt at vejlede i almenmiljøet 	<p>Flere og flere børn, forældre og personale søger støtte i centret til gavn for børn i almenmiljøet</p> <p>Centrets vejledning efterspørges af alle kommunens skoler</p> <p>Centret udvikler og beskriver egne indikatorer på inkluderende praksis</p>	<p>Centrets organisation og indsats: Skoleledelsen</p> <p>Kommunal kompetenceudvikling: Skoleledelse -ne finder tid for medarbejderne, PUC kan evt. arrangere og afholde</p>

Mål	Hvad indeholder målet?	Forventninger til skolen	Indikatorer på inkluderende praksis	Ansvar og vurdering (og feedback)
Pædagogisk Center for ADHD (mål D) Fra aug. 2014 Læs mere i afsn. 4.3	<p>Gruppeordningen for børn med ADHD ændres til Pædagogisk Center for ADHD</p> <p>Vil bestå af klasser til og med 5. kl. – på sigt til og med 3. kl.</p> <p>Vejleder personalet i almenmiljøet om ADHD og pædagogik/didaktik</p> <p>Vejleder og støtter elever og forældre ift. skolegang i almenmiljøet</p> <p>Kompetenceudvikling fokuseres i 2013-14 omkring: Vejlederrollen og centrets kultur</p>	<p>Ved udgangen af skoleåret 2013-14 har centret:</p> <p>Lanceret sin profil inklusiv indsats typer og procedurer</p> <p>Formuleret organisering og mødefora</p>	<p>Færre elever modtager undervisning i centret – flere modtager undervisning i almenmiljøet</p> <p>Flere og flere børn, forældre og personale søger støtte i centret til gavn for børn i almenmiljøet</p> <p>Centrets vejledning efterspørges af alle kommunens skoler</p> <p>Centret udvikler og beskriver egne indikatorer på inkluderende praksis</p>	<p>Centrets organisation og indsats: Skoleledelsen</p> <p>Kommunal kompetenceudvikling: Skoleledelsen finder tid for medarbejdere, PUC kan evt. arrangere og afholde</p>
Pædagogisk Center for generelle indlæringsvanskeligheder (mål E) Fra aug. 2014 Læs mere i afsn. 4.3	<p>Specialklasserækken på Hendriksholm Skole ændres til Pædagogisk Center for generelle indlæringsvanskeligheder</p> <p>På sigt skal flere elever med generelle indlæringsvanskeligheder inkluderes i almenmiljøet</p> <p>Nogle elever vil stadig modtage undervisning i centret</p> <p>Vejleder personalet i almenmiljøet om generelle indlæringsvanskeligheder og pædagogik/didaktik</p> <p>Vejleder og støtter elever og forældre ift. skolegang i almenmiljøet</p> <p>Kompetenceudvikling fokuseres i 2013-14 omkring: Vejlederrollen og centrets kultur</p>	<p>Ved udgangen af skoleåret 2013-14 har centret:</p> <p>Formuleret sin profil inklusiv indsats typer og procedurer</p> <p>Formuleret organisering og mødefora</p>	<p>Færre elever modtager undervisning i centret – flere modtager undervisning i almenmiljøet</p> <p>Flere og flere børn, forældre og personale søger støtte i centret til gavn for børn i almenmiljøet</p> <p>Centrets vejledning efterspørges af alle kommunens skoler</p> <p>Centret udvikler og beskriver egne indikatorer på inkluderende praksis</p>	<p>Centrets organisation og indsats: Skoleledelsen</p> <p>Kommunal kompetenceudvikling: Skoleledelsen finder tid for medarbejdere, PUC kan evt. arrangere og afholde</p>

Mål	Hvad indeholder målet?	Forventninger til skolerne	Indikatorer på inkluderende praksis	Ansvar og vurdering (og feedback)
<p>Pædagogisk Center for autismespektrumforstyrrelser (mål F)</p> <p>Fra aug. 2014</p> <p>Læs mere i afsn. 4.3</p>	<p>Specialklasserækken for elever med autismespektrumforstyrrelser ændres til Pædagogisk Center for autismespektrumforstyrrelser</p> <p>Centret udbygges til at have flere klasser med svagt og moderat fungerende børn</p> <p>Normalt og højt begavede børn med autismespektrumforstyrrelser går i skole i almenmiljøet</p> <p>Vejleder personalet i almenmiljøet om autismespektrumforstyrrelser og pædagogik/didaktik</p> <p>Vejleder og støtter elever og forældre ift. skolegang i almenmiljøet</p> <p>Kompetenceudvikling fokuseres i 2013-14 omkring: Vejlederrollen og centrets kultur</p>	<p>Ved udgangen af skoleåret 2013-14 har centret:</p> <p>Formuleret sin profil inklusiv indsats typer og procedurer</p> <p>Formuleret organisering og møde fora</p> <p>På sigt:</p> <p>Centret udbygges</p>	<p>Flere og flere børn, forældre og personale søger støtte i centret til gavn for børn i almenmiljøet</p> <p>Centrets vejledning efterspørges af alle kommunens skoler</p> <p>Centret udvikler og beskriver egne indikatorer på inkluderende praksis</p>	<p>Centrets organisation og indsats: Skoleledelsen</p> <p>Kommunal kompetenceudvikling: Skoleledelsen finder tid for medarbejderne, PUC kan evt. arrangere og afholde</p>

Mål	Hvad indeholder målet?	Forventninger til skolerne	Indikatorer på inkluderende praksis	Ansvar og vurdering (og feedback)
<p>Pædagogisk Center for specialpædagogik (mål G)</p> <p>Fra aug. 2014</p> <p>Læs mere i afsn. 4.3</p>	<p>Vejleder personalet i almenmiljøet bredt om specialpædagogik/didaktik</p> <p>Kompetenceudvikling fokuseres i 2013-14 omkring: Vejlederrollen og centreens kultur</p>	<p>Ved udgangen af skoleåret 2013-14 har centret: Formuleret sin profil inklusiv indsats typer og procedurer</p> <p>Formuleret organisering og mødefora</p>	<p>Flere og flere børn, forældre og personaler søger støtte i centret til gavn for børn i almenmiljøet</p> <p>Centrets vejledning efterspørges af alle kommunens skoler</p> <p>Centret udvikler og beskriver egne indikatorer på inkluderende praksis</p>	<p>Centrets organisation og indsats: Skoleledelsen</p> <p>Kommunal kompetenceudvikling: Skoleledelsen finder tid for medarbejderne, PUC kan evt. arrangere og afholde</p>
<p>Tidlig læseindsats (mål H)</p> <p>Fra aug. 2013</p> <p>Læs mere i afsn. 4.4</p>	<p>Iværksættes systematisk indsats i indskoling på alle skoler, dvs.:</p> <p>Opdage og afdække læsevanskeligheder senest i indskoling</p> <p>Tilbyde eleverne intensiv indsats i indskoling via løbende evaluering og tidlig læsehjælp</p>	<p>Ved udgangen af skoleåret 2013-14 har skolerne:</p> <p>Beskrevet skolens kom-mende indsats ift. løbende evaluering og tidlig læsehjælp for skoleåret 2014-15</p> <p>Gennemført 20 ugers forløb med tidlig læsehjælp for 1. classes elever</p>	<p>Børn som har deltaget i 20 ugers forløb klarer tests bedre end tidligere 1. classes elever</p> <p>Skolerne udvikler og beskriver egne indikatorer på inkluderende læsepraksis</p>	<p>Skoleledelsen</p> <p>PUC kan tilbyde at arrangere og afholde kompetenceudviklingsprocesser</p>

Rødovre Kommune

Børne- og kulturforvaltningen

Rødovre Parkvej 150

DK-2610 Rødovre

Tlf. 36 37 77 00

Fax 36 37 77 77